

Laufey LÍndal Ólafsdóttir

EAPN Islandia

Tworzenie i nawiązywanie udanej współpracy Osób
Doświadczających Ubóstwa (PeP)

Konkurs realizowany w ramach projektu „Porozmawiajmy o ubóstwie i wykluczeniu społecznym”
z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy, finansowanego przez
Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG.

Iceland
Liechtenstein
Norway
**Active
citizens fund**

POCZĄTEK

**USTANOWIENIE
EUROPEJSKIEJ SIECI
PRZECIWDZIAŁANIA
UBÓSTWU (EAPN)
I OSÓB DOŚWIADCZA-
JĄCYCH UBÓSTWA
(PEP) W ISLANDII**

EAPN Islandia została założona w 2011 roku, w wyniku rozmów między organizacjami, przy wsparciu Ministerstwa Spraw Społecznych. Pierwszy rok działalności został poświęcony zbieraniu wiedzy nt. EAPN Europa, poprzez uczestniczenie w spotkaniach w Brukseli i powołanie zarządu.

W roku 2012, Przewodnicząca Vilborg Oddsdóttir, zwróciła się do Ásta Þórdís Guðjónsdóttir, by zorganizowała i przewodziła grupie delegatów podczas naszej pierwszej dorocznej konferencji Osób Doświadczających Ubóstwa PeP w Brukseli. Wybrano 3 osoby, które jako pierwsza delegacja z Islandii, wystąpiły publicznie, by opowiedzieć o swoim doświadczeniu ubóstwa. W grupie delegatów, była autorka niniejszego reportu.

PO PIERWSZYM SPOTKANIU PEP

Udział w ww. konferencji, zainspirował nas do tego, by rozpocząć w Islandii poważną dyskusję wokół zjawiska ubóstwa. Ásta i Laufey zabierały głos na kilku spotkaniach zorganizowanych przez EAPN w Islandii. Uczestnikami byli najczęściej „osoby znane” pracownikom socjalnym, pracownicy organizacji członkowskich i „ekscentryczni” lokalni aktywiści. Nakłonienie do udziału osób faktycznie doświadczających ubóstwa było prawdziwą walką.

Próbowaliśmy organizować regularne spotkania w kilku lokalizacjach, jednakże frekwencja nie była wysoka. Fakt używania słowa „ubóstwo” zdawał się zniechęcać tych, którzy powinni byli uczestniczyć. Chcieliśmy zmienić tę sytuację, ale stanowiło to wyzwanie. Gdzie znajdziemy tych ludzi?

ROZWÓJ PEP

Jak wspomniano powyżej, upłynęło trochę czasu oraz wymagało wysiłku, zanim na spotkaniach zaczęły się pojawiać osoby doświadczające ubóstwa (PeP). Upowszechniając informacje o spotkaniach, na które zapraszano osoby z bezpośrednim doświadczeniem ubóstwa, by przyszły i rozmawiały o tym problemie, Ásta wraz ze swoją organizacją (Sjálfsbjörg), zapytała czy moglibyśmy organizować spotkania w ich wspólnotowej sali. Mieliśmy zaplecze do gotowania i organizowania dużych spotkań i warsztatów. Ponadto byliśmy w kontakcie z ludźmi, którzy pojawiali się w tej sali w innych sprawach i zaczęli brać udział w dyskusji. Pomogło nam to bardzo, gdyż mieliśmy „miejsce na spotkania”, choć dzielone z innymi i nie do końca nasze.

W 2019 roku, kiedy przejęliśmy umowę najmu zawartą przez Armię Zbawienia (jedną z naszych organizacji członkowskich), w końcu pozyskaliśmy własne miejsce. Organizacja prowadziła w tej lokalizacji programy od kilku lat, tak więc niektórzy z ich poprzednich gości nadal tam przychodzili, a niektórzy z wolontariuszy Armii Zbawienia, zajęli się wolontariatem u nas.

Lokal znajduje się w części Reykjavíku o najwyższym wskaźniku ubóstwa w stolicy, co powoduje, że jest to dla nas świetne miejsce, aby dotrzeć do lokalnej społeczności. W lokalu tym osoby doświadczające ubóstwa (PeP) prowadziły w czasie pandemii bezpłatną kawiarnię, co było niezwykle trudne, ale niezbędne dla wielu ludzi (więcej informacji poniżej). Niestety w zeszłym roku zostaliśmy powiadomieni, że właściciel lokalu zamierza go sprzedać, tak więc w tym roku musieliśmy uciekać się do różnych sztuczek, nie wiedząc jak długo możemy w nim pozostać. W październiku musieliśmy się spakować i w końcu opuścić lokal.

Wynajęliśmy niewielką przestrzeń w tej samej okolicy, na tyle dużą, aby nasi wolontariusze mogli aktywnie działać i by niektórzy z naszych stałych bywalców mieli miejsce, do którego mogliby od czasu do czasu przychodzić. Obecnie poszukujemy takiej samej przestrzeni, jaką mieliśmy wcześniej, ponieważ jest ona w naszej pracy niezbędna do spotkań i zawiązywania wspólnoty. Brak odpowiedniej przestrzeni nieco cofnął nas w rozwoju.

EAPN ISLANDIA AKTUALNIE – NASI CZŁONKOWIE

Członkami EAPN Islandia są: Armia Zbawienia w Islandii, Islandzka Pomoc Kościelna, Stowarzyszenie Samotnych Rodziców, Sojusz dla Osób z Niepełnosprawnościami (ÖBÍ), Sjálfsbjörg (Islandzka Federacja Osób z Niepełnosprawnościami), Fundusz Socjalny Suðurnes, Islandzkie Stowarzyszenie Domów, Samhjálp i Narodowy Kościół Islandii.

Oprócz wyżej wymienionych organizacji, istnieje sekcja w Akureyri, ale nie jest ona oficjalnym członkiem EAPN. PeP to po islandzku „Pepp Ísland, grasrót fólks í fátækt” (PeP Islandia, grassrootowa grupa ludzi żyjących w ubóstwie) i jest również sekcją w EAPN.

Statut EAPN Islandia jest obecnie weryfikowany i będzie przedmiotem dyskusji na nadchodzącym dorocznym walnym zgromadzeniu. Statut jest poddawany przeglądowi w dużej mierze ze względu na zmiany w islandzkim prawie dotyczącym organizacji pozarządowych, ale także dlatego, że nie został odpowiednio zweryfikowany od momentu założenia EAPN Islandia i weryfikacja ta jest spóźniona. Nowy statut zawiera kilka dość dużych zmian dotyczących struktury i wskazuje na bardziej

bezpośredni wkład i zaangażowanie osób doświadczonych ubóstwem (PeP) w zarząd EAPN, dając im stałe miejsce w zarządzie.

Kolejna organizacja złożyła wniosek o członkostwo w EAPN i prawdopodobnie zostanie przyjęta przez Walne Zgromadzenie jako jej dziesiąty członek. Jest to niedawno reaktywowane Stowarzyszenie Lokatorów Islandzkich, grupa lobbystów na rzecz najemców w Islandii.

Obecnie każda organizacja członkowska ma w zarządzie swojego reprezentanta z jednym głosem, ale każda organizacja dysponuje na walnym zgromadzeniu 5 głosami. Procedura ta może się trochę zmienić wraz z naszym nowym statutem.

ORGANIZACJE CZŁONKOWSKIE

Hagsmunasamtök heimilanna

Islandzkie Stowarzyszenie Domów (Hagsmunasamtök heimilanna) zostało założone 15 stycznia 2009 roku. Jest grupą interesu publicznego działającą na polu konsumenckim, lobbującą i walczącą o prawa, ochronę i dobrobyt islandzkich gospodarstw domowych.

Głównym celem stowarzyszenia jest zapewnienie społeczeństwu możliwości zbiorowej ochrony wspólnych interesów islandzkich gospodarstw domowych, mówiąc jednym głosem i będąc rzecznikiem w narodowym dialogu na temat interesów gospodarstw domowych, zarówno tych krótko-, jak i długoterminowych.

W perspektywie krótkoterminowej głównym celem stowarzyszenia jest pilne zajęcie się skutkami, jakie kryzys finansowy wywołał w gospodarstwach domowych oraz zapobiegnięcie sytuacji, w której padną one ofiarą niesprawiedliwej i prawdopodobnie nielegalnej konfiskaty mienia, a także nie zrównoważonego zadłużenia i dezintegracji społecznej.

Wśród głównych celów znajdują się korekty stanu kapitału hipotecznego indeksowanego do inflacji lub walut obcych, tworzenie warunków dla rozsądnych stóp procentowych oraz podział ryzyka i odpowiedzialności między kredytobiorców i kredytodawców.

Sjálfsbjörg

Sjálfsbjörg (dosłowne znaczenie tej nazwy to „samopomoc”) to **krajowa federacja osób z niepełnosprawnością fizyczną w Islandii**. Początki federacji sięgają roku 1958, w którym w wiosce Siglufjörður w północnej części Islandii, założono pierwsze stowarzyszenie Sjálfsbjörg (oddział). Federacja krajowa została ustanowiona rok później, 4 czerwca 1959. Podczas pierwszego spotkania w 1959, federacja miała pięć oddziałów członkowskich, a dziś istnieje 12 lokalnych oddziałów Sjálfsbjörg w całej Islandii. Celem Sjálfsbjörg jest walka o równość osób z niepełnosprawnością fizyczną w Islandii oraz informowanie opinii publicznej o ich sytuacji. Z tego powodu Sjálfsbjörg szuka wsparcia i zrozumienia ze strony państwa, gmin, różnych grup interesariuszy, jak i osób fizycznych w Islandii. Pomimo wielu ulepszeń na rzecz osób z niepełnosprawnościami na przestrzeni lat, do osiągnięcia równości wiele jeszcze brakuje.

W latach 1966-79 Sjálfsbjörg sfinansował budowę Sjálfsbjargarhúsið (domu Sjálfsbjörg). Dom znajduje się pod adresem Hátún 12, 105 Reykjavík i początkowo został zaprojektowany jako miejsce z opieką całodobową dla osób z niepełnosprawnością fizyczną, o nazwie Sjálfsbjargarheimilið (dom Sjálfsbjörg). Rozpoczął on działalność w 1973 roku i był dużym osiągnięciem w dziedzinie usług dla osób z niepełnosprawnościami w Islandii. Obecnie mieszka tam 45 osób z niepełnosprawnościami, większość z nich ma swoje indywidualne, małe apartamenty i codzienną opiekę świadczoną przez personel Sjálfsbjargarheimilið. Kolejną działalnością jest dzienne centrum rehabilitacyjne, w którym 60 osób niepełnosprawnych ruchowo spędza pół lub cały dzień i uczestniczy w programach rehabilitacyjnych. Przy centrum znajduje się basen. W domu mają swoje siedziby inne powiązane z Sjálfsbjörg biura, biuro federacji narodowej, biuro Sjálfsbjargarheimili oraz biuro naszego lokalnego oddziału Sjálfsbjörg.

Sjálfsbjörg prowadzi również Centrum Wiedzy dla osób z niepełnosprawnością fizyczną, **Pekkingarmiðstöð Sjálfsbjargar**. Na ich stronie internetowej można przykładowo znaleźć informacje w języku angielskim dla osób z niepełnosprawnościami, które podróżują na Islandię.

Sjálfsbjörg prowadzi również **wypożyczalnię sprzętu Mobility** (działa od początku 2017 roku) o nazwie **Hjálpartækjaleiga Sjálfsbjargar**. Można

tu wypożyczyć różnorodny sprzęt dla osób niepełnosprawnych ruchowo, przede wszystkim wózki inwalidzkie i chodziki.

Samhjálp

Samhjálp (dosłowne znaczenie tej nazwy to „zjednoczona pomoc”) to organizacja, która koncentruje się przede wszystkim na pomocy osobom cierpiącym na uzależnienie od narkotyków i alkoholu i oferuje szereg usług w tym zakresie.

Kawiarnia Samhjálp działa codziennie (otwarta każdego dnia, także w święta i w inne szczególne dni tzw. „czerwone dni”), oferując ciepłe posiłki osobom potrzebującym. Ich klientami są osoby bezdomne, uzależnione od narkotyków i alkoholu, osoby ubogie pozbawione przyjaciół i rodziny (wiele z nich jest obcego pochodzenia) itp. Dzieci poniżej 18 roku życia nie mają wstępu na teren placówki, ponieważ powinny być zabezpieczone przez inne organizacje i instytucje zajmujące się świadczeniami dla dzieci.

Samhjálp prowadzi również „Hlaðgerðarkot”, który jest najdłużej działającym ośrodkiem rehabilitacji uzależnień od narkotyków i alkoholu w Islandii. Oferują oni 12-tygodniowy program rehabilitacyjny (w razie potrzeby może zostać wydłużony) i skupiają się na źródłach uzależnień.

Podejście Hlaðgerðarkot zakłada, że nadużywanie alkoholu i narkotyków zależy w głównej mierze od czynników społecznych, psychospołecznych i medycznych. W Hlaðgerðarkot kładzie się nacisk na analizę i pracę z czynnikami psychospołecznymi, socjalnymi i społecznymi. Ma to ścisły związek z wiekiem młodzieńczym, wychowaniem, traumami, problemami społecznymi i duchowymi.

Podejście Hlaðgerðarkot to 12-stopniowy system, w którym nacisk kładzie się na interdyscyplinarne i indywidualne podejście w celu zwiększenia prawdopodobieństwa, że klienci wyleczą się z narkomanii i będą w stanie żyć bez narkotyków. Edukowanie, wykłady, praca w grupach i wywiady indywidualne oparte są na samopomocy, w celu wzmocnienia danego człowieka i poszerzenia jego wiedzy na temat problemu uzależnienia od narkotyków. Częścią procesu jest praca nad ważnymi aspektami, takimi jak komunikacja, poczucie własnej wartości, umiejętności życiowe i odpowiedzialność.

Samhjálp prowadzi trzy tymczasowe domy pomocy dla osób kończących leczenie odwykowe w przypadku uzależnienia narkotykowego i alkoholowego. Dzieje się to w koalicji z lokalnymi gminami w Kópavogur i w Reykjavíku, które oferują usługi socjalne i wsparcie dla mieszkańców.

Þjóðkirkjan (Kościół Islandii)

Ewangelicki Luterkański Kościół Islandii jest w kraju kościołem narodowym. Jest to wolna i niezależna wspólnota religijna, do której należy około 70 procent populacji. Kiedyś członkostwo w nim było obowiązkowe i przyznawane automatycznie po urodzeniu, ale teraz przynależność jest kwestią wyboru, jak przynależność do każdej innej organizacji zajmującej się poglądami na życie i religią.

Kościół podzielony jest na 266 zborów w całym kraju, podlegających jednemu biskupowi. Obecnym biskupem jest Agnes M. Sigurðardóttir, która objęła ten urząd w 2012 roku, jako pierwsza kobieta - biskup w Islandii.

Historia kościoła sięga wprowadzenia chrześcijaństwa przez zgromadzenie ustawodawcze Alþingi w roku 1000. W 1550 roku w Islandii została zapoczątkowana reformacja i od tego czasu luteranizm jest tam religią większości. Kościół jest otwarty dla każdego, bez względu na przynależność religijną i stara się utrzymać wspólnotę opartą na braterskiej miłości i słowach Jezusa Chrystusa.

Kościół Islandii oferuje szereg usług i wsparcia różnym grupom ludzi, w tym osobom marginalizowanym i doświadczającym trudności i ubóstwa.

Pomoc kościelna

Hjálparstarf kirkjunnar/Islandzka Pomoc Kościelna (ICA) jest niezależną fundacją założoną przez Kościół Islandii w 1970 roku. Zarządza nią rada przedstawicieli. Każda parafia kościoła wyznacza swojego przedstawiciela i zastępcę, a pięć osób wybieranych jest przez Radę Kościelną. Każda kongregacja jest także zachęcana do wyznaczenia przedstawiciela do rady, która zbiera się dwa razy do roku.

Zadaniem ICA jest inicjowanie i koordynowanie pomocy humanitarnej oraz współpracy na rzecz rozwoju, prowadzonej w imieniu Kościoła Islandii. Jej celem jest niesienie pomocy ludziom w potrzebie, bez względu na jej przyczynę, narodowość, rasę, religię czy poglądy polityczne. Praca jest organizowana i prowadzona w ścisłej współpracy z ludźmi i instytucjami, które organizacja zna i którym ufa. ICA uczestniczy w pracach dwóch ważnych organizacji międzynarodowych. Są to: Światowa Federacja Luterńska i Sojusz ACT. ICA nie ogranicza całej swojej pracy do odległych miejsc. Od początku swojego istnienia pomaga także ludziom w Islandii, którzy cierpią z powodu ubóstwa ekonomicznego

Armia Zbawienia

Armia Zbawienia jest integralną częścią Kościoła Chrześcijańskiego, aczkolwiek są różnice zarówno w kwestiach zarządzania, jak i w jej działalności. Doktryna Armii Zbawienia jest zgodna z głównym nurtem wiary chrześcijańskiej, a w przedmiocie wiary podkreśla się boskie cele zbawienia. Celami organizacji są „rozwój chrześcijańskiej edukacji religijnej, łagodzenie ubóstwa i inne cele dobroczynne, pożyteczne dla społeczeństwa lub społeczności ludzkiej jako całości”.

W Islandii Armia Zbawienia działa od 1895 roku i obecnie funkcjonuje w trzech różnych lokalizacjach: Reykjavík, Akureyri i Reykjanesbær.

Organizacja oferuje szereg programów i usług dla osób zmarginalizowanych, m.in. darmowe posiłki, karty żywnościowe, pomoc w odrabianiu prac domowych dla dzieci i nastolatków, wieczory gier dla rodzin, rękodzieło, itp.

Velferðarsjóður Suðurnesja (Fundusz Socjalny Suðurnes)

Jest to część Kościoła Islandii, kościoła znajdującego się w Reykjanesbær. Fundusz oferuje pomoc finansową dla ubogich rodzin mieszkających w Suðurnes.

Öryrkjabandalag Íslands (ÖBÍ – Islandzki Sojusz na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami)

ÖBI jest organizacją parasolową zrzeszającą 41 stowarzyszeń osób z niepełnosprawnościami w Islandii. Wszystkie organizacje członkowskie

działają na poziomie krajowym. ÖBÍ jest organizacją non-profit, bez finansowania ze strony państwa.

ÖBÍ zajmuje się walką o prawa osób z niepełnosprawnościami, bez względu na ich możliwości fizyczne i umysłowe. Organizację interesuje na przykład prawo do pracy, prawo do samodzielnego życia, prawo do dobrych warunków życia, dostępność mieszkań i opieki zdrowotnej. Misją ÖBÍ jest bycie centrum wiedzy o sprawach i zainteresowaniach osób z niepełnosprawnościami oraz zapewnianie konsultacji i wsparcia.

Założony w 1961 roku Islandzki Sojusz na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami jest organizacją krajową. Główną rolą sojuszu jest reprezentowanie osób z niepełnosprawnościami, ochrona ich praw i interesów, a także walka o włączenie ich do społeczeństwa. Kierunki pracy organizacji wyznacza Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawach osób z niepełnosprawnościami. Znaczącą część pracy organizacja poświęca na przeglądanie proponowanych aktów prawnych i pisanie propozycji zmian i komentarzy w obszarze prawodawstwa.

ÖBÍ zapewnia bezpłatne konsultacje z prawnikami i pracownikami socjalnymi dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin. Konsultacje mogą dotyczyć zarówno praw i obowiązków, jak i pomocy w komunikacji z różnymi instytucjami i agencjami rządowymi w zakresie podstawowych praw człowieka. Porady prawne udzielane są bezpłatnie. Nie obejmują one jednak postępowania sądowego, chyba że może ono ustanowić precedens dla większej grupy osób.

Félag einstæðra foreldra (Stowarzyszenie Samotnych Rodziców)

Stowarzyszenie Samotnych Rodziców jest organizacją dla rodziców samotnie wychowujących dzieci w Islandii. W przeszłości oferowało ono porady i inne usługi dla rodzin samotnie wychowujących dzieci, w tym tymczasowe zakwaterowanie dla samotnych rodziców z dziećmi.

Stowarzyszenie zostało założone w 1969 roku i odegrało kluczową rolę w ustanawianiu praw i usług dla samotnych rodziców.

Fundusze na rzecz organizacji zostały poważnie ograniczone. W 2010 roku została ona zmuszona do zamknięcia swojego projektu dotyczącego mieszkalnictwa tymczasowego, który był realizowany od ponad 30 lat,

dając setkom osób tymczasowe schronienie, do czasu znalezienia bardziej stałych domów. Zakończyła się także pomoc prawna i pomoc pracowników, a organizacja działa jako grupa lobbująca na rzecz samotnych rodziców w Islandii.

ORGANIZOWANIE IMPREZ I TWORZENIE PROJEKTÓW WE WSPÓŁPRACY Z INNYMI

EAPN Islandia postawiła sobie za cel organizowanie co najmniej 2 lub 3 konferencji w ciągu roku na tematy ważne dla osób doświadczających ubóstwa. Głównym założeniem było doświadczanie różnych aspektów i poglądów na każdą z poruszanych kwestii oraz zaproszenie prelegentów z różnych poziomów, tj. polityków i decydentów, usługodawców, wolontariuszy organizacji i użytkowników usług (PeP). W celu wzajemnego uczenia się, każda opinia miała podczas dyskusji swojego przedstawiciela. Konferencje były w większości organizowane we współpracy z Ministerstwem Spraw Społecznych („Obserwatorium Opieki Społecznej”, w którym mamy przedstawiciela), ale to Zarząd EAPN Islandia dbał o stronę organizacyjną.

Zaangażowaliśmy się w projekt we współpracy z Kościołem w Breiðholt (obszar Reykjavíku z największym odsetkiem ludzi żyjących w ubóstwie) o nazwie Breiðholtsbrúin (Most Breiðholt). Projekt został stworzony zgodnie z ideą EAPN, by w celu walki z wykluczeniem społecznym, oferować ludziom wspólne obiady i zajęcia rękodzielnicze. Gospodarzem projektu był kościół, ale wolontariuszami były osoby doświadczające ubóstwa (PeP) i osoby z innych organizacji członkowskich.

Uczestniczyliśmy w dorocznych wydarzeniach, podczas których organizacje pozarządowe dzieliły się swoją pracą i pomysłami. Podczas tych wydarzeń mogliśmy prowadzić wykłady, adresowane do osób szczególnie zainteresowanych tematami naszych działań i nawiązywać dialog z różnymi ludźmi.

Nawiązaliśmy również współpracę z Uniwersytetem Islandzkim, a wydział pracy socjalnej co roku prosi nas o przysłanie do nich przedstawiciela PeP, aby studenci mogli usłyszeć więcej o pracy socjalnej z perspektywy klienta.

„Sumarsamvera” (w wolnym tłumaczeniu „Letnie zgromadzenie”) to projekt, który osoby doświadczające ubóstwa (PeP) stworzyły we

współpracy z Miastem Reykjavík. Projekt rozpoczął się w 2020 roku i od dwóch lat odnosi sukcesy. W projekcie powstała darmowa kawiarnia, otwarta dla wszystkich. Goście mogą w niej usiąść, napić się kawy, zjeść ciasto, czy spotkać się z innymi osobami. W kawiarni wszystko było wolne od opłat, natomiast osoby, które chciały, mogły wnieść swój wkład finansowy. Miejsce odniosło duży sukces, skupiając ludzi z różnych środowisk, o różnym pochodzeniu i z różnym wykształceniem, w harmonijnej i przyjaznej przestrzeni. Z dokumentacji wynika, że codziennie przychodziło tam około 100 osób.

Przez ostatnie dwa lata reprezentowaliśmy odbiorców usług społecznych w Reykjavíku podczas regularnych spotkań z przedstawicielami administracji w wydziale Pomocy Społecznej miasta Reykjavík. Nawiązaliśmy również współpracę z tym wydziałem, podpisując umowę w ramach jednego z ich projektów o nazwie TINNA. W projekcie oferuje się samotnym matkom, które od dawna otrzymują pomoc finansową, program mający na celu pomóc im zmienić ich sytuację. Rolą PeP było tutaj umożliwienie zainteresowanym osobom aktywizacji, poprzez wzięcie na siebie obowiązków wolontariusza dla osób doświadczających ubóstwa (PeP). Okazało się to być bardzo wzmacniające dla uczestników i obecnie jesteśmy w trakcie planowania dalszej współpracy na rzecz dalszych grup uczestników.

ELEMENTY ZMIAN

Powyższe ustalenia przyniosły szereg zmian przydatnych w naszym rozwoju jako sieci, a także w rozwoju PeP.

Współpraca z innymi zaowocowała tym, że jesteśmy rozpoznawalni i sprawiła, że EAPN i PeP stały się ekspertami, z którymi można się spotkać, gdy dyskutuje się o kwestiach ubóstwa lub tworzy/rewiduje się politykę w tym zakresie.

Zbudowaliśmy relacje ze znanymi ludźmi, politykami, artystami, ludźmi pracującymi dla rządu (w ministerstwach i organach administracyjnych miasta Reykjavík).

Tworzyliśmy sojusze z aktywistami zajmującymi się problemami ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Widzieliśmy osoby żyjące w ubóstwie, które zwróciły się do nas i naszych organizacji członkowskich z prośbą o pomoc. Osoby te zostały wzmocnione dzięki temu, że mogły udzielać porad i wskazówek innym, a także tworzyć własne projekty i mieć wpływ na działania podejmowane w projektach.

NAGRODA DZIENNIKARSKA

W 2016 roku rozpoczęliśmy realizację projektu "Fjölmíðlaverðlaun götunnar" (w tłumaczeniu: Nagroda Dziennikarska z Ulicy) wzorowanego na projekcie EAPN Austria "Journalismuspreis "von unten"*. Pierwsza ceremonia wręczenia nagród odbyła się na początku 2017 roku. Nagrodzono kilku dziennikarzy za pozytywne przedstawianie osób doświadczających ubóstwa i za umiejętności w poruszaniu spraw związanych z kwestią ubóstwa. Projekt był realizowany przez 4 kolejne lata, ale został wstrzymany w czasie trwania epidemii wirusa Covid. Ostatnia ceremonia odbyła się dzień przed ogłoszeniem pierwszych ograniczeń dotyczących zgromadzeń. Z powodu, że ludzie już się izolowali, na uroczystość przybyło tylko czterech laureatów i tylko kilku członków EAPN/PeP. Planując wydarzenie nie byliśmy na to przygotowani, a do tego pojawiły się problemy techniczne, uniemożliwiające transmisję wydarzenia i obecność on-line uczestników będących w izolacji. Obecnie nie planujemy wznowienia projektu, dopóki nie pozyskamy nowego lokalu, w którym moglibyśmy organizować tego typu wydarzenia i prowadzić naszą działalność. Sytuacja lokalowa jest dla nas absolutnym priorytetem, zanim zaczniemy kontynuować jakiekolwiek działania.

Sukces nagrody dziennikarskiej polegał przede wszystkim na nawiązaniu kontaktu z dziennikarzami i stworzeniu wzajemnej wymiany. Dzięki temu staliśmy się miejscem, do którego warto się udać w poszukiwaniu osób z doświadczeniem ubóstwa i związanymi z tym tematem problemami. Zyskaliśmy rozgłos i możliwość opowiedzenia ludziom o PeP i EAPN, jednocześnie stworzyło to pewne wyzwania. W miarę gdy stawaliśmy się dominującym tematem w relacjach medialnych na temat ubóstwa, coraz trudniej było nam oceniać ogólne ujęcie zjawiska ubóstwa w mediach. Biorąc pod uwagę miniaturową skalę krajobrazu medialnego w Islandii,

* tłumaczenie z języka niemieckiego: Nagroda Dziennikarska „z dołu”

jest to spory problem. Będziemy musieli go dokładnie przedyskutować przy okazji kontynuacji działań związanych z nagrodą. Jednak dalszy dialog z dziennikarzami i mediami jest niezbędny i z pewnością będziemy go kontynuować, poprzez ponowne ustanowienie nagrody oraz otwarte warsztaty, mające na celu wymianę doświadczeń. W pierwszych dwóch latach istnienia nagrody odbyły się dwa takie warsztaty, które koniecznie muszą być częścią programu.

Jako organizacja pozarządowa zajmująca się problematyką ubóstwa, mamy z mediami relację oscylującą między miłością a nienawiścią. Od samego początku staraliśmy się zwrócić na siebie uwagę mediów, ale gdy ją zdobywaliśmy, wydźwięk był zazwyczaj negatywny. Trafialiśmy do mediów na zasadzie „clickbait’ów”, które nie oddawały realistycznego obrazu naszych działań, a prezentowały je raczej w ujęciu "pornografii ubóstwa". Nasza walka trwa, ale mamy nadzieję, że dzięki kontynuacji nagrody dziennikarskiej, uda nam się choć trochę zmienić ten dyskurs.

KIM SĄ OSOBY DOŚWIADCZAJĄCE UBÓSTWA (PEP?)

Aktywni członkowie PeP są w dużym stopniu reprezentatywni dla populacji zagrożonej ubóstwem w Islandii. Większość z nich to samotne matki z niepełnosprawnościami i to właśnie ta grupa należała do najbardziej aktywnych i długoletnich wolontariuszy.

Oto kilka grup, które w pewnym momencie aktywnie uczestniczyły w naszej pracy lub brały udział w naszych programach/wydarzeniach:

Ojcowie samotnie wychowujący dzieci, z prawem lub bez prawa opieki

Osoby LBGT+ (z dziećmi lub bez, niektóre z niepełnosprawnościami)

Starsze kobiety, które w przeszłości były samotnymi matkami

Osoby z widoczną lub niewidoczną niepełnosprawnością

Osoby pobierające świadczenia z miejskiego systemu wsparcia

Osoby bezrobotne i osoby o niepewnej sytuacji zawodowej

Pracownicy o niskich zarobkach

Rodzice dzieci z niepełnosprawnościami

Osoby bezdomne

Osoby wychodzące z uzależnień

Osoby obcego pochodzenia z rodzinami wielodzietnymi

Osoby, które już wcześniej doświadczyły ubóstwa i chcą pomagać

Imigranci (osoby ubiegające się o azyl, uchodźcy, pracownicy zagraniczni itp.)

Podczas naszych letnich zgromadzeń nowe grupy zaczęły uczęszczać na spotkania w ramach PeP i zgłaszać się jako wolontariusze do bezpłatnej kawiarni. Osoby ubiegające się o azyl, uchodźcy, bezdomni i osoby starsze stanowiły dużą część stałych bywalców, a niektórzy z nich oferowali swoje usługi w zamian za pracę w kawiarni lub za inne dorywcze prace. Kiedy musieliśmy się wyprowadzić z lokalu Mjódd, pojawiła się grupa mężczyzn, ubiegających się o azyl/uchodźców, którzy pomogli nam w przeprowadzce. To była duża pomoc, ponieważ większość pozostałych wolontariuszy ma różne niepełnosprawności, co uniemożliwia im noszenie ciężkich rzeczy, podnoszenie i przenoszenie. Mężczyźni byli bardzo szczęśliwi, że mogą pomóc, ponieważ byli stałymi bywalcami kawiarni.

SYTUACJA W ISLANDII

ATMOSFERA W KRAJU

Islandia powoli podnosiła się po krachu finansowym z 2008 roku. Mnóstwo ludzi, którzy wcześniej należeli do klasy średniej, a którzy utracili domy i pracę, musieli zacząć wynajmować mieszkania, niektórzy po raz pierwszy w życiu. Oznaczało to, że coraz więcej osób zaczęło mówić o wysokich

czynszach i niskich zasiłkach, a także o wadliwym systemie ubezpieczeń społecznych w Islandii. W wyniku "rewolucji garnków i patelni" powstał nowy rząd - pierwsza całkowicie lewicowa koalicja w historii Islandii - i pojawiło się wiele nadziei na przyszłość. Ludzie byli gotowi uczestniczyć w zmianach społecznych, a narodowe spotkanie z losowo wybranymi obywatelami zaowocowało dokumentem, który stał się podstawą nowej konstytucji.

Mimo że nowy rząd wprowadził kilka pozytywnych zmian, rozczarowanie jego działaniami przeważało nad sukcesami. Nie udało im się ochronić zwykłych ludzi przed bankructwem, zapewnić minimalnego dochodu i uregulować rynku najmu, co pozostawiło po sobie spuściznę w postaci złamanych obietnic. Doprowadziło to do trójstronnej koalicji prawicy i centrolewicy, prowadząc bardziej prawicową politykę.

Pozytywnym rezultatem "rewolucji garnków i patelni" był wzrost aktywizmu, zainteresowania społecznego i udziału w polityce. Działacze organizowali się politycznie, zakładali partie, startowali w wyborach zarówno na poziomie krajowym, jak i lokalnym. Partia Piratów, Partia Ludowa i Socjalistyczna Partia Islandii, to trzy partie pozostałe po tych oddolnych grassrootsowych działaniach (było ich więcej, ale nigdy się nie sformalizowały i/lub przekształciły się w inne partie i organizacje, niektóre po odbyciu kadencji lub dwóch). Powodem, dla którego jest to ważne dla EAPN i PeP jest fakt, że wielu naszych aktywistów w obszarze PeP, udzielało się także w ww. partiach.

Aktywiści "rewolucji garnków i patelni" również przyczynili się do odnowienia zarządów największych związków zawodowych. To nowe polityczne wzmocnienie osób zmarginalizowanych, spowodowało wzmocnienie żądań odnośnie korzystniejszej polityki dla klas niższych, jak i radykalizowanie wypowiedzi kierowanych do biedniejszej części społeczeństwa. Zaczęto domagać się, by osoby bezpośrednio doświadczające ubóstwa i wykluczenia społecznego, uczestniczyły w procesach podejmowanych decyzji i były włączane w politykę. Stało się to możliwe, przynajmniej na szczeblu gminnym, między innymi dzięki EAPN i PeP. Wyraźne stało się żądanie rozwoju demokracji bezpośredniej i możliwości wypowiedzi w ważnych kwestiach. Niezbędne stało się także zwalczanie korupcji i nepotyzmu, które ujawniono w ostatnich

dziesięcioleciach, a które nadal zdają się dominować w islandzkim społeczeństwie. W tych kwestiach jest sporo do zrobienia.

STATYSTYKI DOTYCZĄCE UBÓSTWA

W kontekście globalnym poziom ubóstwa w Islandii jest nieznaczny, co oznacza, że zjawisko jest względne i głęboko zależne od czynników systemowych, polityki publicznej oraz nierówności. W ciągu ostatnich kilku lat odsetek osób żyjących w okolicach i poniżej granicy ubóstwa wynosił około 8,8%. W przypadku dzieci (poniżej 18 roku życia) wskaźnik ten jest wyższy i wynosi ponad 10%. Jest to bardzo niepokojące, zwłaszcza jeśli weźmie się pod uwagę fakt, że dorastanie w ubóstwie jest jednym z powszechnie uznawanych wskaźników ubóstwa.

Szacuje się, że na islandzkim rynku wynajmu jest obecnie około 40-45 tysięcy gospodarstw domowych, a liczba ta rośnie od czasu krachu finansowego w 2008 roku. Jak wspomniano powyżej, wynajem nie jest w Islandii najlepszym rozwiązaniem, ponieważ jest o wiele droższy niż spłata kredytu hipotecznego, a dane pokazują, że tylko około 10% najemców twierdzi, że wynajmuje mieszkanie z wyboru. Pozostali albo nie mają innego wyboru (ponieważ nie kwalifikują się do otrzymania kredytu hipotecznego), albo znajdują się w sytuacji przejściowej.

Stopa bezrobocia w całym kraju wynosi około 4,5%, co jest stosunkowo niską wartością.

UBÓSTWO W ISLANDII

Przez długi czas Islandczycy byli przekonani, że Islandia jest miejscem, gdzie podziały klasowe są niewielkie lub żadne, a walka klasowa i nierówności społeczne to coś, co zdarza się w innych krajach. Duża część społeczeństwa nadal wyznaje takie poglądy, ale wraz z rosnącą świadomością ubóstwa i nierówności wiele osób staje się bardziej świadomych swojego statusu w społeczeństwie i dzieli się własnymi doświadczeniami.

Kraje nordyckie są powszechnie znane ze swoich hojnych systemów zabezpieczenia społecznego, tak zwanego "nordyckiego modelu dobrobytu". Islandia oddzieliła się od tego systemu, choć ma pewne jego elementy, i ma więcej wspólnego z bardziej neoliberalnymi systemami w USA niż ze swoimi nordyckimi krewnymi. Rozwój sytuacji w Wielkiej Brytanii jest bardzo podobny do rozwoju sytuacji w Islandii w ostatnich dziesięcioleciach - nasiliła się prywatyzacja i outsourcing w służbie zdrowia, pomocy społecznej i służbie publicznej, co spowodowało wzrost cen oraz dodatkowe koszty. Doprowadziło to do masowego wykluczenia z tych usług osób ubogich, których nie stać, aby z nich skorzystać. Kilka ostatnich raportów ujawniło ten fakt, co nie jest zaskoczeniem dla członków EAPN. Zgadza się to z raportami organizacji pozarządowych z ostatnich lat, a także z tym, co organizacje pomocowe zaobserwowały w swojej pracy.

Najważniejsze wskazywane przez badaczy przyczyny ubóstwa, to:

Niepełnosprawność/długotrwała choroba lub bezrobocie

Samotne rodzicielstwo

Bycie najemcą

Posiadanie większej liczby dzieci

Niski poziom wykształcenia

Obce pochodzenie

Dorastanie w ubóstwie

Wszystkie te wskaźniki stanowią pewne "pułapki ubóstwa", które podważają postrzeganie Islandii jako społeczeństwa o wysokim poziomie rozwoju społecznego.

Niepełnosprawność/długotrwała choroba lub bezrobocie

Powód, dla którego duża część osób z niepełnosprawnościami wpada w pułapkę ubóstwa, jest prosty. Zasiłki są zbyt niskie i im dłużej trzeba na nich polegać jako na jedynym źródle utrzymania, tym bardziej osoba pogrąża się w ubóstwie. Dodatek z tytułu niepełnosprawności zależy między innymi od wieku, warunków życia oraz stopnia niepełnosprawności i może być różny dla różnych osób. Obliczanie wysokości renty

inwalidzkiej ma tak wiele aspektów, że trudno jest umieścić wszystkich wnioskodawców w jednym "koszyku".

Największym problemem w życiu osób z niepełnosprawnościami są systemowe zależności poszczególnych świadczeń, a także niezliczone efekty redukcyjne każdego, dodatkowego dochodu. Na przykład niewielka podwyżka zasiłku mieszkaniowego może prowadzić do zmniejszenia dodatku dla osób z niepełnosprawnościami. Ponadto, jeśli dziecko pozostające w domu kończy 18 lat, rodzic może utracić prawa do zasiłków, co skutkuje obniżeniem wysokości świadczeń lub zaprzestaniem wypłacania niektórych z nich. Istnieją wyjątki, jeśli "dziecko" nadal się uczy. Jednakże definicja pobierania nauki jest wąska i wykluczająca, zwłaszcza w przypadku młodych dorosłych z problemami psychicznymi i z niepełnosprawnościami.

Przez kilka pierwszych miesięcy zasiłek dla bezrobotnych jest w znacznym stopniu uzależniony od uprawnień. W związku z tym istnieje duża różnica między osobami, które miały dobrze płatną pracę (z większym prawdopodobieństwem ponownego zatrudnienia), a pracownikami o niskich zarobkach (zazwyczaj o niższych kwalifikacjach). Istnieje również ograniczenie okresu, w którym można ubiegać się o zasiłek dla bezrobotnych, a po jego upływie można liczyć na pomoc finansową ze strony miasta.

Pomoc finansowa gminy jest bardzo niska i przeznaczona wyłącznie dla osób, które nie mają innych możliwości utrzymania się. Miesięczna kwota zależy od statusu i sytuacji danej osoby, a także różni się w poszczególnych gminach, ponieważ nie ma oficjalnie uznanego minimum. Zasiłek ten jest również w znacznym stopniu uzależniony od innych dochodów (z wyjątkiem zasiłków na dzieci i dodatku mieszkaniowego), a jeśli ktoś ma jakieś wpływy (np. z pracy dorywczej lub w niepełnym wymiarze godzin), to kwota ta jest odliczana. Osoby, które muszą polegać na tego typu zasiłku przez dłuższy czas, znajdują się w pułapce ubóstwa.

Aby zdać sobie sprawę, jak niski jest to zasiłek, należy wziąć pod uwagę, że najwyższa możliwa kwota w gminie o najwyższych stawkach (Reykjavík) wynosi nieco ponad 200.000 ISK miesięcznie. Dla porównania, ceny wynajmu mieszkania z jedną sypialnią w Reykjavíku to od 200.000 do 250.000 ISK miesięcznie, a maksymalny zasiłek mieszkaniowy wynosi

niedużo poniżej 65.000 ISK. Koszty utrzymania są o wiele wyższe niż kwota pozostała po opłaceniu czynszu oraz rachunków za podstawowe usługi.

Wynajmowanie

Islandzki rynek wynajmu to dżungla i niewątpliwa pułapka ubóstwa. Sektor mieszkań socjalnych jest bardzo mały, a listy oczekujących na mieszkanie są długie. Aby zostać uwzględnionym, trzeba być nie tylko biednym, bezdomnym lub żyć w niepewnych warunkach, ale mieć też długą historię traumatycznych przeżyć i doświadczać innych problemów społecznych. Czas oczekiwania na mieszkanie może wynosić miesiące, a nawet lata.

Listy oczekujących na specjalne mieszkania dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i osób o "skomplikowanych potrzebach" (związanych z uzależnieniami) również są długie.

Po tym, jak związki zawodowe zaczęły budować i wynajmować mieszkania swoim członkom, na rynku najmu pojawiły się nowe inwestycje. Są one dobrym rozwiązaniem dla pracowników o niskich zarobkach, ale listy oczekujących są coraz dłuższe. Miasto Reykjavík również zaangażowało się w budowę większej liczby mieszkań, ale tylko 25% z nich trafia do sektora non-profit (mieszkalnictwo socjalne, związki zawodowe i organizacje pozarządowe). Zaangażowanie innych gmin jest jeszcze mniejsze.

Wolny rynek jest największym dostawcą nieruchomości na wynajem w Islandii (osoby prywatne i firmy nastawione na zysk), a ponieważ nie ma żadnych ograniczeń w cenach wynajmu, wynajmujący w pełni wykorzystują duży popyt i niską podaż. Innymi słowy, ceny czynszów gwałtownie rosną, a gospodarstwa domowe o niskich dochodach nie mają szans, nawet przy pełnym zasiłku mieszkaniowym. Sytuacja jest tragiczna, a stowarzyszenie lokatorów nie bez powodu ogłosiło stan wyjątkowy.

PRZYSZŁOŚĆ EAPN I PEP W ISLANDII

Z nadzieją patrzymy w przyszłość. Przebyliśmy długą drogę i choć doświadczamy pewnych bolesnych zmian strukturalnych i społecznych, jesteśmy optymistycznie nastawieni i nadal gotowi by „walczyć w dobrej sprawie”. Obecnie koncentrujemy się na znalezieniu odpowiedniego „domu” dla EAPN i PeP. Ma to fundamentalne znaczenie dla naszej dalszej pracy. Dla ludzi żyjących w ubóstwie, bezpieczeństwo jest istotnym czynnikiem zrównoważonego wzrostu i rozwoju. Mamy wrażenie, że bez możliwości zaoferowania takiego miejsca, miejsca, w którym moglibyśmy

się osiedlić i mieć „bezpieczną przestrzeń”, jesteśmy mocno ograniczeni w naszych działaniach. Musimy być w stanie organizować naszą pracę na własnych warunkach i być w stanie przyjmować gości i nowych członków w miejscu, które oni również będą mogli uznać za „dom EAPN/PeP”.

REFERENCJE I INTERESUJĄCE LEKTURY

Związek Efling: Kjarafréttir (wszystkie publikacje)

<https://www.efling.is/utgafa/?f=6217>

Związek Efling: publikacje w języku angielskim:

<https://www.efling.is/en/utgafa/>

ASÍ (Islandzka Konfederacja Związków Zawodowych) „Jest się czym dzielić”

<https://www.asi.is/english/there-is-plenty-to-share/>

Hagsotfa Íslands (Islandzki Rejestr Krajowy), “Nýjar tölur um stöðu Íslands gagnvart heimsmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna” (Nowe liczby dotyczące statusu Islandii wobec Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ).

<https://hagstofa.is/utgafur/frettasafn/ymislegt/nyjar-tolur-um-stodu-islands-gagnvart-heimsmarkmidum-sameinudu-thjodanna/>

„Odsetek ludności żyjącej poniżej krajowej granicy ubóstwa, według płci i wieku” (Islandzki Rejestr Krajowy, Statystyki dotyczące Islandii w odniesieniu do Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ).

<https://visar.hagstofa.is/heimsmarkmidin/en/1-2-1/>

Stefánsson, Kolbeinn Hólmur; Aradóttir, Lovísa; Karlsson, Anton Örn.

Deprywacja i podatność ekonomiczna dzieci w Islandii w latach 2009 i 2014. *Child Indicators Research; Dordrecht, Vol. 11 Iss. 3 (June 2018)*: 783-803. DOI:10.1007/s12187-017-9492-5

<https://www.proquest.com/docview/2034652322?parentSessionId=jmQx5KWSxpj1ohrZO7lvKt3h4I88BFzxMyMdg00Q6Ck%3D>

Strony internetowe członków:

strona internetowa EAPN Islandia (w budowie)

<https://eapn.is/>

Hjálpræðisherinn (Armia Zbawienia)

<https://www.herinn.is/>

Sjálfsbjörg

<https://www.sjalfsbjorg.is/>

Samhjálp

<https://samhjalp.is/>

Öryrkjabandalag Íslands (Islandzki Sojusz na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami)

<https://www.obi.is/>

Þjóðkirkjan (Narodowy Kościół Islandii)

<https://kirkjan.is/>

Hjálparstarf Kirkjunnar (Islandzka Pomoc Kościelna)

<https://www.hjalparstarfkirkjunnar.is/>

Hagsmunasamtök heimilanna (Stowarzyszenie domów)

<https://www.heimilin.is/varnarthing/>

Samtök leigjenda (Islandzkie Stowarzyszenie Lokatorów)

<https://www.leigjendasamtokin.is/>

Velferðarsjóður Suðurnesja/Keflavíkurkirkja (The Suðurnes Fundusz Opieki Społecznej/kościół w Keflavík)

<https://www.keflavikurkirkja.is/studningur/velferdarsjodur/>

